

LIETUVOS RESPUBLIKOS 2009–2013 METŲ EKSPORTO PLĖTROS STRATEGIJA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. 2009–2013 metų eksporto plėtros strategija (toliau – Strategija) – Lietuvos konkurencingų prekių gamybos, paslaugų teikimo ir jų pardavimo ne Lietuvos rinkoje plėtros vizija, tikslas, uždaviniai, kuriuos turi įgyvendinti Lietuvos valstybės institucijos ir kiti atsakingi vykdytojai. Lietuvos konkurencingų prekių gamybos, paslaugų teikimo ir jų pardavimo ne Lietuvos rinkoje plėtra – tai Lietuvos pramonės ir paslaugų įmonių veiklos gerinimas, praktikoje patikrintų ir pasiteisinsusių bei naujų eksporto skatinimo priemonių įgyvendinimas, eksportuotojams palankios teisinės aplinkos kūrimas ir administracinės naštos mažinimas siekiant darnios Lietuvos pramonės plėtros ir konkurencingumo tarptautiniu mastu didinimo.

2. Strategijos įgyvendinimo laikotarpis – 2009–2013 metai. Atsižvelgiant į tai, kad Strategiją parengti numatyta Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programoje, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52 (Žin., 2008, Nr. [146-5870](#)), bei Ekonomikos skatinimo plane ir ji bus pradėta įgyvendinti pasaulinės finansų krizės ir ekonomikos nuosmukio sąlygomis, Strategijoje ne tik keliami eksporto srities vidutinio laikotarpio tikslai, bet ir numatomos skubios pagalbos priemonės Lietuvos ekonomikai skatinti.

3. Strategijoje vartojamos sąvokos:

Eksportas – prekių išvežimas iš Lietuvos Respublikos muitų teritorijos ar paslaugų teikimas už Lietuvos Respublikos muitų teritorijos ribų, t. y. Lietuvos, kaip Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybės narės, prekių ir paslaugų eksportas į trečiąsias šalis ir išvežimas į ES valstybes nares.

Importas – prekių įvežimas į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją ar užsienio įmonių paslaugų teikimas Lietuvos Respublikos muitų teritorijoje.

Lietuviškos kilmės prekė – prekė, kilusi iš Lietuvos Respublikos, t. y. prekė, kuri buvo išgauta, užauginta, pagaminta arba sumontuota, surinkta arba perdirbta Lietuvoje.

Ne rinkos rizikos šalys – visos šalys, išskyrus ES valstybes nares ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) nares: Australiją, Kanadą, Islandiją, Japoniją, Naująją Zelandiją, Norvegiją, Šveicariją, Jungtines Amerikos Valstijas (toliau – JAV).

Paslauga – savarankiška, paprastai už užmokestį atliekama ūkinė komercinė veikla, nes susijusi su prekėmis, kapitalo ar asmenų judėjimo laisve, kaip nurodyta Konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutarties (Žin., 2004, Nr. [2-2](#)) 50 straipsnyje.

Prekė – daiktas, siūlomas parduoti arba parduodamas vartotojui. Šilumos ir elektros energija, vanduo, gamtinės dujos taip pat laikomos prekėmis.

II. LIETUVOS PREKIŲ IR PASLAUGŲ EKSPORTO RODIKLIŲ ANALIZĖ

4. Prekių ir paslaugų eksporto reikšmė globalizacijos akivaizdoje tampa vis aktualesnė socialinei ir ekonominei Lietuvai bei visos ES raidai. Lietuvos eksporto augimo tempai spartesni nei vidutiniškai ES valstybėse narėse. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Statistikos departamentas) duomenimis, 2007 metais prekių ir paslaugų eksportas (53,3 mlrd. litų) sudarė 54,3 procento, o 2008 metais (66,88 mlrd. litų) – 59,8 procento bendrojo vidaus produkto. Paslaugų eksportas 2008 metais sudarė 10,2 procento bendrojo vidaus produkto. Eurostato duomenimis, ES bendras prekių ir paslaugų eksportas 2008 metais sudarė 41,1 procento bendrojo vidaus produkto. Lietuva šiuo rodikliu lenkia Lenkiją (39,4), Latviją (41,8), Suomiją (44,2), Vokietiją (47,2), Švediją (54,1), Daniją (54,7) ir kitas (iš viso 16) valstybes nares, tačiau atsilieka nuo Belgijos (91,6), Vengrijos (81,4), Estijos (76,3), Slovakijos (82,6), Čekijos (77), Slovėnijos (68,6) ir kitų (iš viso 10) valstybių narių.

Prekių eksportas 2007 metais sudarė 81 procentą (43,2 mlrd. litų) viso eksporto, o 2008 metais – beveik 83 procentus (55,5 mlrd. litų) viso eksporto. Paslaugų eksportas atitinkamai sudarė 19 procentų ir 17 procentų viso eksporto.

Užsienio prekybos rodikliai nuo 2000 iki 2009 metų kasmet gerėjo. 2008 metais, palyginti su 2007 metais, visas Lietuvos prekių eksportas padidėjo 28,4 procento, o importas – 18 procentų. Šiuo laikotarpiu į ES išvežta 60,3 procento visų Lietuvos eksportuotų prekių, o į Lietuvą iš ES įvežta 57,3 procento visų importuotų prekių. Į ES išvežtų prekių vertė padidėjo 19,6 procento, o iš ES įvežtų sumažėjo 1 procentu. Eurostato duomenimis, 2008 metais, palyginti su 2007 metais, Lietuvos prekių eksportas padidėjo 28,5 procento, t. y. Lietuvos eksportas augo sparčiau nei bendras ES-27 (3,1 procento) ir kaimyninių Baltijos valstybių – Latvijos (13,8 procento) ir Estijos (5,4 procento) – eksportas.

2008 metais lietuviškos kilmės prekių eksporto vertė, palyginti su 2007 metais, padidėjo 31,3 procento. Į ES išvežta 70,9 procento lietuviškos kilmės prekių. 2008 metais pagrindinės Lietuvos eksporto rinkos buvo: Rusija, Latvija, Vokietija, Lenkija, Estija, Prancūzija, Danija, Jungtinė Karalystė, Baltarusija, Švedija, Nyderlandai, JAV.

Prekyba žemės ūkio ir maisto produktais sudaro vis didesnę visos Lietuvos užsienio prekybos dalį. Žemės ūkio ir maisto produktų eksporto vertė nuo 2004 iki 2008 metų išaugo 3 kartus. 2008 metais šių produktų eksportas sudarė 16 procentų viso Lietuvos eksporto, importas – 11,2 procento.

Negalutiniais Statistikos departamento duomenimis, pirmąjį 2009 metų pusmetį eksportuota prekių už 19 mlrd. litų, importuota – už 21,2 mlrd. litų. Lietuvos užsienio prekybos deficitas sudarė 2,2 mlrd. litų ir buvo 77,5 procento mažesnis nei 2008 metais tuo pačiu laikotarpiu. Pirmąjį 2009 metų pusmetį, palyginti su pirmuoju 2008 metų pusmečiu, eksportas ir importas sumažėjo atitinkamai 31 ir 43,5 procento; be mineralinių produktų, eksportas sumažėjo 26,8, importas – 44,3 procento; lietuviškos kilmės prekių eksportas sumažėjo 32,2 procento; be mineralinių produktų, – 26 procentais.

2009 metų birželį, palyginti su geguže, eksportas ir importas padidėjo atitinkamai 11,3 ir 1 procentu; be mineralinių produktų, eksportas padidėjo 5,7, importas – 4,9 procento.

Pažymėtina, kad nuo 2009 metų gegužės, palyginti su ankstesniais šių metų mėnesiais, pastebimas eksporto augimas.

Pirmąjį 2009 metų pusmetį svarbiausios Lietuvos eksporto partnerės buvo Rusija (12,4 procento), Latvija (10,1 procento), Vokietija (9,3 procento), Estija (7 procentai); svarbiausios importo partnerės – Rusija (30,7 procento), Vokietija (11,4 procento), Lenkija (9,9 procento), Latvija (6,2 procento).

Pirmąjį 2009 metų pusmetį didžiausią Lietuvos eksporto dalį sudarė mineraliniai produktai (21,1 procento); chemijos pramonės ir jai giminingų pramonės šakų produkcija (10,2 procento); mašinos ir mechaniniai įrenginiai, elektros įranga (9,3 procento). Didžiausią importo dalį sudarė mineraliniai produktai (29,6 procento); chemijos pramonės ir jai giminingų pramonės šakų produkcija (12,4 procento); mašinos ir mechaniniai įrenginiai, elektros įranga (12,2 procento).

5. Įvairioms eksporto plėtros priemonėms įgyvendinti 2001–2008 metais panaudota per 90 mln. litų iš Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos (toliau – Ūkio ministerija) programoms skirtų valstybės biudžeto lėšų. Sukurtas Lietuvos Respublikos komercijos atašė ir viešosios įstaigos Lietuvos ekonominės plėtros agentūros (toliau – LEPA) atstovybių užsienyje tinklas (13-oje valstybių yra 15 atstovų). Lietuvos verslininkams buvo sudaryta galimybė lengvatinėmis sąlygomis dalyvauti 745-iose tarptautinėse parodose, 125-iose verslininkų misijose, organizuota 118 įvairių eksportuotojams skirtų konferencijų ir seminarų, iš dalies subsidijuota Lietuvos ūkio subjektų prekes ir paslaugas užsienio eksportuotojams pristatančių 246-ių leidinių leidyba, gerą įvaizdį kuriančios informacijos sklaida, suteikta parama 528 įvairiems rinkų tyrimo ir paieškos, kokybės vadybos ir gaminių sertifikavimo projektams įgyvendinti, eksportas į trečiąsias šalis buvo skatinamas vykdant prekinio kredito draudimo įmokų dalinį kompensavimą. LEPA pastangomis Lietuvos įmonės pasirašė įvairių eksporto sutarčių daugiau kaip už 400 mln. litų. Šių priemonių įgyvendinimas ir aktyvi Lietuvos diplomatinė atstovybių užsienyje veikla gerokai prisidėjo, kad būtų pasiekta gerų eksporto rodiklių. Lietuvos eksportas 2001–2008 metais padidėjo nuo 17,1 iki 55,5 mlrd. litų.

6. Nuo 2008 metų rugsėjo prasidėjęs ekonomikos nuosmukis sumažino ir eksporto augimo tempus. Nors Lietuvos pramonė išsaugojo ryškią gamybos eksportui kryptį, daugelio prekių eksportas 2008 metų antroje pusėje augo lėčiau. Bendrą eksporto augimo padidėjimą nulėmė tik žymus mineralinių produktų ir chemijos pramonės produkcijos eksporto augimas. Tradicinių Lietuvos pramonės sektorių (tekstilės ir tekstilės dirbinių bei medienos, popieriaus ir jų dirbinių) eksportas 2008 metų pabaigoje mažėjo.

7. Eksporto vykdymo teisinis reglamentavimas ir jo tobulinimas – esminis eksporto plėtros veiksnys. Eksportas iš Lietuvos vykdomas vadovaujantis Pasaulinės prekybos organizacijos (toliau – PPO) nustatytais tarptautinės prekybos principais, ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktais bei įvairiomis dvišalėmis ar daugiašalėmis tarptautinėmis sutartimis.

Vadovaujantis Konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutarties 133 straipsniu, ES bendroji prekybos politika yra pagrįsta vienodais principais ir yra išskirtinė Europos Bendrijų kompetencijos sritis. Pagal 1969 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2603/69, nustatantį bendrąsias eksporto taisykles (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 11 skyrius, 11 tomas, p.

12) (toliau – Reglamentas Nr. 2603/69), produktai iš Europos Ekonominės Bendrijos į trečiąsias šalis eksportuojami nevaržomai, t. y. jiems nenumatyti jokie kiekybiniai apribojimai, išskyrus tuos apribojimus, kurie atitinka Reglamento Nr. 2603/69 nuostatas (t. y. nustatomi dėl rinkos neįprastos raidos).

Pasaulinės prekybos organizacijos steigimo sutartyje dėl subsidijų ir kompensacinių priemonių (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 11 skyrius, 21 tomas, p. 82) nurodyta, kad subsidijos, kurių suteikimo vienintelė arba viena iš kelių sąlygų yra eksportas, draudžiamos, išskyrus Pasaulinės prekybos organizacijos steigimo sutartyje dėl žemės ūkio nurodytus atvejus. PPO Dohos raundo žemės ūkio modalumo projekte išsivysčiusiems šalims (ES) numatyta iki 2010 metų 50 procentų mažinti eksporto subsidijas ir iki 2013 metų visiškai jų atsisakyti. Taip pat projekto įgyvendinimo laikotarpiu (iki 2013 metų) neturi būti taikomos eksporto subsidijos naujoms rinkoms ar naujiems produktams, o naudodamasi kompensuotinomis subsidijomis nė viena PPO narė neturėtų daryti neigiamo poveikio kitos narės interesams.

Vertinant galimą 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje (OL 2006 L 376, p. 36) (toliau – Paslaugų direktyva) poveikį Lietuvos paslaugų eksporto konkurencingumui, pažymėtina, kad Paslaugų direktyvos nuostatų įgyvendinimas nėra tiesioginė paslaugų eksporto skatinimo priemonė, tačiau jos įgyvendinimas ES lygiu (t. y. teisinių kliūčių, susijusių su įsisteigimo laisve ir laisve teikti paslaugas, pašalinimas, galimybė Lietuvos paslaugų teikėjams, ypač paslaugas teikiančioms smulkiosioms ir vidutinėms įmonėms, pasinaudoti supaprastintomis administracinėmis procedūromis, įsisteigiant arba gaunant visus reikiamus leidimus teikti paslaugas per „vieno langelio“ – kontaktinio centro – sistemas) sukurtų prielaidas realizuoti jų konkurencinį pranašumą prieš kitus ES paslaugų teikėjus.

Pažymėtina, kad ES teisės aktuose, reglamentuojančiuose valstybės pagalbos teikimą, yra numatytas apribojimas teikti pagalbą su eksportu susijusiai veiklai, kaip antai: 2008 m. rugpjūčio 6 d. Komisijos reglamente (EB) Nr. 800/2008, skelbiamčiame tam tikrų rūšių pagalbą suderinama su bendrąja rinka taikant Sutarties 87 ir 88 straipsnius (Bendrasis bendrosios išimties reglamentas) (OL 2008 L 214, p. 3), yra nuostata, kad šis reglamentas netaikomas pagalbai su eksportu susijusiai veiklai, t. y. pagalbai, tiesiogiai susijusiai su eksportuojamais kiekiais, platinimo tinklo kūrimu ir veikla, arba kitoms su eksporto veikla susijusioms einamosioms išlaidoms; taip pat pagalbai, kuria remiamas vietinių prekių naudojimas vietoj importuojamų prekių. 2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos reglamente (EB) Nr. 1998/2006 dėl Sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo de minimis pagalbai (OL 2006 L 379, p. 5) taip pat yra įtvirtinta nuostata, draudžianti teikti pagalbą su eksportu susijusiai veiklai.

Eksporto rėmimo politika daugelyje ES valstybių narių įgyvendinama vykdant eksporto kreditų draudimą. 1998 m. gegužės 7 d. Tarybos direktyva 98/29/EB dėl pagrindinių nuostatų, taikomų eksporto kredito draudimui, apdraudžiant vidutinio ir ilgo laikotarpio sandorius, suderinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 11 skyrius 28 tomas, p. 246) (toliau – Direktyva) yra perkelta į nacionalinę teisę ūkio ministro 2006 m. rugsėjo 14 d. įsakymu Nr. 4-342 „Dėl Ilgalaikių sandorių, susijusių su eksportu, draudimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. [100-3884](#)). Direktyva

taikoma sandorių, susijusių su valstybės narės kilmės prekių ir (ar) paslaugų eksportu, draudimui, jei parama teikiama valstybės lėšomis ar su valstybės pagalba, kai bendras rizikos laikotarpis, įskaitant gamybos laikotarpį, yra ne trumpesnis negu dveji metai. Direktyvoje nustatyta, kad ES valstybės narės turi užtikrinti, jog bet kuri institucija, tiesiogiai ar netiesiogiai teikianti draudimo paslaugas eksporto kredito draudimo, garantijos ar refinansavimo forma valstybės narės sąskaita arba atstovaujanti valstybės narės vyriausybei, veikianti su jos parama ar jos kontroliuojama ir (ar) jos igaliota, draudžia eksporto kreditus, jei šis eksportas skirtas ne Europos Bendrijos šalims ir yra finansuojamas pirkėjo ar tiekėjo kreditavimu arba apmokamas grynaisiais pinigais.

ES valstybių narių eksporto rėmimo politiką trumpalaikio eksporto kredito draudimo srityje apibrėžia Komisijos komunikatas valstybėms narėms pagal Europos Bendrijos sutarties 93 straipsnio 1 dalį dėl Sutarties 92 ir 93 straipsnių taikymo trumpalaikiam eksporto kredito draudimui (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 8 skyrius, 1 tomas, p. 147) (toliau – Komunikatas trumpalaikiam eksporto kredito draudimui). Komunikato trumpalaikiam eksporto kredito draudimui nuostatos suteikia galimybę ES valstybėms narėms iki 2010 metų pabaigos teikti paramą (valstybei prisiimant riziką) eksporto kreditų draudimo srityje eksportuotojams, parduodantiems prekes ar paslaugas į ne rinkos rizikos šalis, ir nustato galimybę tam tikrose šalyse, esant Komunikate trumpalaikiam eksporto kredito draudimui nurodytoms sąlygoms, parduotina (komercinę) riziką laikyti neparduotina (ne rinkos rizika). Komisijos komunikatas – Bendrijos laikinoji valstybės pagalbos priemonių sistema siekiant padidinti galimybes gauti finansavimą dabartinės finansų ir ekonomikos krizės sąlygomis (OL 2009 C 16, p. 1) (toliau – Komunikatas – laikinoji valstybės pagalbos priemonių sistema) suteikia galimybę kai kuriose šalyse parduotina (komercinę) riziką laikyti laikinai neparduotina (laikiniai ne rinkos rizika), kurią gali apdrausti valstybinis arba valstybės remiamas eksporto kredito draudikas, ir nustato trumpesnius paramos teikimo schemas derinimo su Europos Komisija terminus.

Ūkio ministerija numato įgyvendinti eksporto kreditų draudimo dalyvaujant valstybei sistemą. Priimtas Lietuvos Respublikos valstybės specialiųjų garantijų dėl eksporto kredito draudimo įstatymas, kuriam įsigaliojus valstybės garantijų institucijos turės galimybę teikti garantijas eksportuojančioms įmonėms, draudžiančioms prekinis kreditus dėl pirkėjų neatsiskaitymo ar nemokumo.

8. Strategijos įgyvendinimo dalyviai yra eksportuotojai ir valstybės institucijos, 2009–2013 metų eksporto plėtros strategijos įgyvendinimo priemonių planą (toliau – Strategijos įgyvendinimo priemonių planas) įgyvendinančios institucijos, mokslo įstaigos, kurių darni veikla skiriama Lietuvos pramonės bei paslaugų įmonių veiklai gerinti, darbo našumui ir konkurencingumui tarptautiniu mastu didinti. Prekių eksporto į trečiąsias valstybes ir prekių išvežimo į Europos Sąjungos valstybes nares plėtros ir skatinimo 2006–2008 metų strateginių kryptių įgyvendinimo priemonių apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. 253 (Žin., 2006, Nr. [31-1087](#)), nurodytas priemonės įgyvendino Ūkio ministerija ir LEPA, Užsienio reikalų ministerija, Žemės ūkio ministerija ir valstybės įmonė Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra, taip pat Finansų ministerija, Susisiekimo ministerija bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

9. Smulkią ir vidutinį verslo subjektai sudaro daugumą Lietuvos ūkio subjektų. Mažų ir vidutinių įmonių (toliau – MVI) konkurencingumą atspindi įvairūs rodikliai, tačiau vienas iš svarbiausių – MVI užsienio prekyba. 2007 metais MVI eksporto mastas buvo 22,4 mlrd. litų ir siekė 58,2 procento viso šalies įmonių eksporto, o importo mastas buvo kur kas didesnis – 38,9 mlrd. litų, arba 67,7 procento viso šalies importo. 2007 metais, palyginti su 2006 metų šalies užsienio prekyba, MVI eksporto lyginamoji dalis padidėjo 9,2 procento, o importo – 7,6 procento. Auganti MVI eksporto dalis rodo didėjantį MVI tarptautinį konkurencingumą, tačiau gerokai mažesnė eksporto, palyginti su importu, lyginamoji dalis rodo, kad MVI galimybės eksportuoti yra dar menkesnės nei didelių įmonių. Daugumai Lietuvos MVI savo produkcijai realizuoti kol kas pakanka vietinės rinkos, todėl MVI užsienio prekybos balansas yra neigiamas. MVI užsienio prekybos deficitas yra didesnis už šalies ūkio užsienio prekybos deficitą, nes didžiųjų įmonių didelis eksporto mastas iš dalies kompensuoja neigiamą MVI eksporto ir importo skirtumą. Labai mažų ir mažų įmonių tarptautinės veiklos pagrindą sudaro prekyba kitų įmonių pagamintomis prekėmis.

III. STIPRYBIŲ, SILPNYBIŲ, GALIMYBIŲ IR GRĖSMIŲ (SSGG) ANALIZĖ

10. Atlikus Lietuvos eksporto analizę, nustatytos šios stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės (SSGG):

10.1. Stiprybės:

10.1.1. gera geografinė padėtis tiek eksportuoti lietuviškos kilmės prekes, tiek plėsti paslaugų teikimą;

10.1.2. turtingas kultūrinis ir istorinis paveldas, graži ir natūrali gamta, palanki ekologiniam ir gamtos turizmui, geros kokybės rekreacinės ir SPA paslaugos kurortuose;

10.1.3. išplėtotas automobilių ir jūros kelių tinklas;

10.1.4. išplėtotą ryšių sistemą;

10.1.5. kvalifikuoti ir darbštūs žmonės, geras užsienio kalbų mokėjimas, Rytų ir Vakarų kultūrų supratimas;

10.1.6. atvira ekonomika. Laisvas paslaugų ir prekių judėjimas. Narystė ES išplėtė prekių ir paslaugų realizavimo rinkas, sudarė prielaidas užsienio prekybos pagyvėjimui, prekių ir paslaugų gamybos atnaujinimui, užsienio investicijų augimui, atvėrė galimybes siekti spartesnės technologijų pažangos, mažinti technologijų ir ekonomikos atsilikimą;

10.1.7. Lietuvos ekonomika yra orientuota į eksportą;

10.1.8. pakankamas mokslo įstaigų bei rengiamų specialistų skaičius, yra sąlygos plėsti didelės pridėtinės vertės paslaugų eksportą;

10.1.9. geras valstybės institucijų, LEPA, valstybės įmonės Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūros įdirbis eksporto rėmimo srityje, sukurtas atstovavimo ekonominiams interesams užsienyje tinklas;

10.1.10. ES parama įmonių konkurencingumui didinti;

10.1.11. ekonomikos nuosmukio sąlygomis aktyvesni ir ankstyvesni valdžios veiksmai siekiant stabilizuoti ekonomiką. Parengtas Krizės įveikimo planas, kuriame numatomos kur kas platesnio užmojo fiskalinės politikos priemonės, neplanuojamas lito kurso režimo pakeitimas. Yra galimybė pasinaudoti laikinomis ES taikomomis priemonėmis krizei įveikti.

10.2. Silpnybės:

10.2.1. mažas Lietuvos gamintojų darbo našumas, produktyvumas, kooperacijos, klasterizacijos stoka;

10.2.2. nepakankamai išplėtotą geležinkelių ir daugiarūšio transporto infrastruktūrą;

10.2.3. verslui skirtų inovacijų stoka; nedidelė žiniomis grindžiamo verslo lyginamoji dalis. Mažas paslaugų (išskyrus transporto) eksportas;

10.2.4. nelankstus darbo santykių reguliavimas. Didelis darbo jėgos ir protų nutekėjimas į užsienio valstybes;

10.2.5. socialinio ir politinio dialogo bei susitarimų stoka ekonomikos sunkmečio sąlygomis;

10.2.6. susistemintos informacijos stoka, nepakankamai veiksmingas atstovavimas Lietuvos ekonominiams interesams užsienyje;

10.2.7. valstybės institucijų ir LEPA struktūriniai pertvarkymai gali pareikalauti papildomų lėšų ir laiko, eksporto plėtros rezultatas gali būti pasiektas ne iš karto.

10.3. Galimybės:

10.3.1. ekonomikos augimas besivystančiose šalyse, logistikos, transporto, statybų ir informacinių technologijų sektorių plėtra Vidurinės Azijos, Užkaukazės, Rytų šalyse, augantis bendradarbiavimas su Šiaurės Europos šalimis suteikia galimybę tapti Baltijos jūros regiono paslaugų centru;

10.3.2. mažesnės gamybos ir paslaugų teikimo sąnaudos, palyginti su Skandinavijos šalimis, leidžia išlaikyti konkurencinį pranašumą;

10.3.3. didėjantis didelę perkamąją galią turinčių šalių (Kazachstanas, Užkaukazės, arabų šalys, Izraelis, Balkanų šalys) aktyvumas pasaulio ekonomikoje ir susidomėjimas Europos šalių ekonomikos galimybėmis;

10.3.4. populiarėjantis gamtos ir ekologinis turizmas, sveikatinimo paslaugų paklausa;

10.3.5. naujos laikinos ekonomikos gaivinimo priemonės, taikomos ES ekonomikos nuosmukio laikotarpiu.

10.4. Grėsmės:

10.4.1. tarptautinio šalies supratimo, pripažinimo stoka;

10.4.2. trumpas laikinosios valstybės pagalbos priemonių galiojimas (ES teisės aktuose nustatytas iki 2010 metų pabaigos);

10.4.3. padidėjusi eksporto kreditų draudimo rizika Rusijoje ir kitose NVS šalyse. Gali išaugti draudimo išmokų suma ir draudimo kaina, sumažėti valstybės dalyvavimo prisiimant eksporto kreditų draudimo riziką galimybės;

10.4.4. galimas elektros energijos kainos Lietuvoje padidėjimas nuo 2010 metų, nutraukus Ignalinos atominės elektrinės antrojo bloko eksploatavimą, galintis turėti neigiamos įtakos įmonių konkurencingumui;

10.4.5. verslo galimybės prisitaikyti dirbti dabartinio ekonomikos nuosmukio sąlygomis, sulėtėjus ekonomikos augimui ir ES šalyse, yra sunkesnės nei po 1998 metų Rusijos krizės, kai eksportas buvo sėkmingai perorientuotas į Vakarų šalių rinkas. Dabar būtinas geografinis rinkų plėtimas į tolimesnius regionus pareikalaus daugiau sąnaudų, tuo pasinaudoti galės tik finansiškai stiprūs ar specifiniai pramonės ar paslaugų sektoriai. Dėl tikėtino NVS ir kitų trečiųjų šalių ekonomikos smukimo gali sumažėti šalių, į kurias eksportuojamos lietuviškos kilmės prekės.

10.4.6. tarptautinės finansų krizės sukurtas recesinis ir defliacinis pasaulio ekonomikos klimatas gali apriboti lietuviškos kilmės prekių geografiją;

10.4.7. eksporto augimas pagrįstas lietuviškos kilmės prekių paklausa dėl jų palyginti žemų kainų, kurios iki šiol buvo galimos dėl mažesnių darbo sąnaudų. Didėjant darbo sąnaudoms, nykstant kitiems skirtumams tarp Lietuvos ir ES šalių senbuvių, augant produkcijos savikainai, lietuviškos prekės gali tapti mažiau konkurencingos.

IV. LIETUVOS EKSPORTO PLĖTROS VIZIJA, STRATEGIJOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

11. Atsižvelgiant į Lietuvos eksporto būklę ir stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizę, Strategijoje remiamasi tokia Lietuvos eksporto plėtros vizija: atvira ekonomika, vietinės ir atvežtinės žaliavas bei darbo išteklius veiksmingai naudojantis ūkis, kuriantis ir eksportuojantis konkurencingas, didelės pridėtinės vertės prekes ir paslaugas, kuriose aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų eksportas bei paslaugų eksportas, palyginti su bendru eksportu, sudaro vis didėjančią dalį, o valstybės institucijų ir viešųjų įstaigų veikla užtikrina būtiną paramą prekes ir paslaugas eksportuojančioms įmonėms.

2015 metų vizija: Lietuva – Baltijos jūros regiono paslaugų centras. Lietuvos eksporto struktūra iki 2015 metų turėtų gerokai pasikeisti paslaugų eksporto dalies didėjimo kryptimi: paslaugos turėtų sudaryti apie 50 procentų viso eksporto (intelektinės paslaugos – 20 procentų, turizmas – 10 procentų, kitos paslaugos – 20 procentų).

12. Strategijos tikslas – vykdyti veiksmingą ir kryptingą prekių ir paslaugų eksporto plėtros ir skatinimo politiką, didinti įmonių konkurencingumą ir nustatyti priemones, kurių įgyvendinimas skatins aukštųjų ir vidutiniškai aukštų technologijų diegimą ir kokybiškų paslaugų teikimą, sudarys sąlygas su mažiausiomis sąnaudomis efektyviai prekiauti su užsienio partneriais ir siekti teigiamo užsienio prekybos balanso. Eksportas turi tapti šalies ilgalaikiu ekonomikos augimo varikliu.

13. Siekiant Strategijos tikslo keliami šie uždaviniai:

13.1. sušvelninti ekonomikos nuosmukio poveikį eksportuojančioms įmonėms;

13.2. plėsti galimybes rasti naujų prekybos partnerių, aktyviau skverbtis į naujas rinkas;

13.3. sukurti lietuviškos kilmės prekių ir paslaugų eksportui palankią aplinką.

V. EKONOMIKOS NUOSMUKIO POVEIKIO EKSPORTUOJANČIOMS ĮMONĖMS MAŽINIMAS

14. Parengti Strategiją nustatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų programos įgyvendinimo priemonėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. vasario 25 d. nutarimu Nr. 189 (Žin., 2009, Nr. [33-1268](#)), ir Ekonomikos skatinimo plano skyriuje „Eksportas ir investicijos“. Šio Ekonomikos skatinimo plano skyriaus priemonių tikslas – skatinti tiesiogines užsienio investicijas ir eksportą siekiant įveikti sunkmetį ir modernizuoti Lietuvos ūkį.

15. Ekonomikos skatinimo plane numatyta sukurti eksporto kreditų draudimo dalyvaujant valstybei sistemą. Šiuo metu vėl aktualus klausimas dėl eksporto kreditų draudimo dalyvaujant valstybei, kai valstybė prisiima draudimo riziką parduodant prekes ar paslaugas į ne rinkos rizikos šalis. Didėja pirkėjų neatsiskaitymo su eksportuotojais tikimybė ne tik ne rinkos rizikos šalyse, bet ir ES bei EBPO šalyse, todėl, vadovaujantis Komunikatu – laikinąja valstybės pagalbos priemonių sistema, numatoma papildomo eksporto kredito draudimo galimybė dalyvaujant valstybei parduodant prekes ar paslaugas ir į ES bei EBPO šalis. Būdingas rinkų perorientavimas į trečiąsias šalis. ES teisinis reglamentavimas dėl laikinųjų priemonių ekonomikai skatinti yra palankus siekiant kiek įmanoma panaudoti galimą valstybės pagalbą eksporto draudimui.

16. Eksportuojančios įmonės skatinamos ypatingą dėmesį skirti pirkėjų atsiskaitymui už prekes užtikrinti. Jau 2009 metais numatoma padengti dalį eksporto kredito draudimo įmokos prekes ar paslaugas į NVS ir kitas ne rinkos rizikos šalis parduodančioms įmonėms, sudaryta galimybė didelėms eksportuojančioms įmonėms gauti paskolas su INVEGA garantija kredito įstaigoms.

17. Numatyta naudojant ES struktūrinių fondų lėšas remti eksportuojančių ir planuojančių eksportuoti įmonių veiklą, susijusią su eksporto apimties didinimu ar rinkų įvairinimu. Skiriant valstybės paramą įmonių konkurencingumui didinti, prioritetą bus teikiamas eksportuojančioms įmonėms.

VI. GALIMYBIŲ RASTI NAUJŲ PREKYBOS PARTNERIŲ, AKTYVIAU SKVERBTIS Į NAUJAS RINKAS SUDARYMAS

18. Siekiant išsiaiškinti rinkos reikalavimus ir kiek įmanoma panaudoti pasaulio rinkų galimybes parduodant bet kurį produktą, bet kurioje rinkoje būtina atlikti rinkų tyrimus, parengti produktų pardavimo strategijas, parengti produktus parduoti, nustatyti geriausias produktų vežimo ir paskirstymo schemas, parduoti produktus ir gauti už juos pinigų. Šiai nepertraukiamai veiksmų grandinei įgyvendinti būtina tobulinti bendrą valstybės institucijų ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo sistemą.

19. Vienas iš Lietuvos diplomatijos 2009–2013 metų uždavinių turėtų būti aktyvesnė ekonominė diplomatija skatinant užsienio investicijas ir eksportą, siekiant padėti Lietuvos verslui konkuruoti pasaulio ekonomikoje.

20. Tobulinant atstovavimo ekonominiams interesams užsienyje koordinavimą, Užsienio reikalų ministerija ir Ūkio ministerija reguliariai rengs pasitarimus su kitomis suinteresuotomis valstybės institucijomis ir asocijuotomis verslo struktūromis, jų pagrindu teiks pasiūlymus Lietuvos Respublikos Vyriausybei dėl atstovavimo Lietuvos ekonominiams interesams užsienyje politikos strateginių kryptių.

21. Siekiant esminio persilaužimo eksporto srityje ir veiksmingesnio valstybės institucijų ir verslo institucijų bendradarbiavimo, vykdant Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programą, bus persvarstomos eksporto srityje veikiančių valstybės institucijų funkcijos, optimizuojant verslo rėmimo ir paslaugų verslui sistemą, steigiama viešoji įstaiga „Eksportuojančioji Lietuva“, kurios tikslas – didinti Lietuvos gyventojų gerovę per šalies ekonomikos augimą: skatinti verslumą, didinti Lietuvos įmonių konkurencingumą ir padėti Lietuvos įmonėms išsiskverbti ir įsitvirtinti tarptautinėse rinkose. Valstybės institucijos turi užtikrinti, kad būtų sukurta tinkama teisinė aplinka, padedanti vykdyti valstybės eksporto srities politiką, garantuoti tinkamą funkcijų paskirstymą ir veiksmingą valstybės institucijų darbą, paramos eksportui finansavimą ir kontrolę, taip pat visų galimų lėšų šaltinių skyrimą eksportuojančioms įmonėms skatinti, inovacijoms diegti.

22. Atsižvelgiant į Lietuvos eksporto struktūrą, ypač trumpuoju (1–2 metų) laikotarpiu, svarbu skatinti tradicinių pramonės sektorių (jau turinčių patirties ir kvalifikuotos darbo jėgos) prekių ir paslaugų eksportą. Intensyviai skverbiantis į tarptautines rinkas, daugiausia pastangų turi būti sutelkta į didesnės pridėtinės vertės produktų ir paslaugų eksportą. Išskiriamos šios prioritetinių sektorių grupės:

22.1. I prioritetas – didelės pridėtinės vertės gamyba ir paslaugos, kurių eksportas užtikrina ilgalaikį gyvybingumą;

22.2. II prioritetas – tradicinės ūkio šakos su klasterizacijos galimybe, kurios turi konkurencinį pranašumą ir kuriose yra prielaidos jį išlaikyti ir didinti, iš jų ir transporto paslaugos, logistika bei kultūra;

22.3. III prioritetas – atvykstamojo turizmo plėtra, palankios turizmui infrastruktūros sukūrimas, efektyvus kultūros, tautinio paveldo, vietinių gamtos išteklių naudojimas, skatinant smulkiųjų verslininkų iniciatyvą.

23. Lietuva turėtų stengtis išlaikyti esamas eksporto rinkas ir kartu agresyviau skverbti į rinkas, kurioms krizės poveikis yra minimalus arba kurioms ekspertai planuoja gana greitą ekonomikos atsigavimą. Sutelktos ir sistemingos pastangos turėtų būti nukreiptos į Baltijos jūros regiono rinkas: Latviją, Estiją, Skandinaviją.

Taip pat turėtume išlaikyti ir stiprinti pozicijas ES rinkoje: Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje, Lenkijoje, Beniliukso šalyse, aktyviai dirbti tradicine Rytų (NVS) – Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos – kryptimi, aktyviau bendradarbiauti su mažiau žinomomis, bet didelę perkamąją galią turinčiomis rinkomis: Kazachstanu, Užkaukazės, arabų šalimis, Izraeliu, JAV, Italija, Balkanų šalimis.

Eksporto rinkų įvairinimas ateityje turėtų būti pagrindinis saugiklis nuo išorinių krizių, nemokumo ir panašių problemų, todėl potencialių rinkų sąrašas nėra baigtinis ir turėtų būti nagrinėjamos Lietuvos įmonių galimybės eksportuoti į kylančios ekonomikos šalis: Kiniją, Indiją, kitas Artimųjų Rytų, Lotynų Amerikos šalis.

24. Veiksminga pagalba eksportui bus teikiama tobulinant viešųjų pirkimų sistemą. Numatoma rinkti ir skleisti informaciją apie užsienio šalių perkančiųjų organizacijų ir tarptautinių organizacijų skelbiamus viešuosius pirkimus, kuriuose galėtų dalyvauti Lietuvos suinteresuoti

tiekėjai, ir apie užsienio šalių viešųjų pirkimų vykdymo reglamentavimą. Siekiant sudaryti palankias sąlygas įmonėms dalyvauti skelbiamuose NATO prekių pirkimo ir paslaugų teikimo viešuosiuose konkursuose, bus nustatoma paprastesnė finansinio, techninio, profesinio ir saugumo patikimumo deklaracijų išdavimo tvarka, daugiau verslo subjektų turės galimybę konkuruoti su užsienio paslaugų ir prekių tiekėjais.

VII. PREKIŲ IR PASLAUGŲ EKSPORTUI Į TREČIĄSIAS ŠALIS IR PREKIŲ IŠVEŽIMUI Į ES PALANKIOS APLINKOS KŪRIMAS

25. Siekiant gerinti einamosios sąskaitos balansą ir skatinti ekonomikos augimą, būtina didinti prekių ir paslaugų konkurencingumą, kad didėtų pardavimo mastas, o eksportas sudarytų kuo didesnę jų dalį. Vis didesnė bendrojo vidaus produkto dalis turi būti sukuriama prekes ir paslaugas eksportuojančiose įmonėse. Tai sudarys sąlygas kurti naujas darbo vietas, greičiau atsipirks investicijos į eksporto plėtrą ir skatinimą. Lietuva geografiniu požiūriu yra maža valstybė, turi nedaug gamtinių žaliavinių išteklių, todėl nesivejant ir nepralenkiant kitų ES šalių mokslo, aukštųjų ir vidutinių technologijų srityse bei atsiliekančią kokybiškų paslaugų teikimo požiūriu Lietuvos eksporto augimo tempai gali sulėtėti.

26. Būtina sutelkti bendras valstybės institucijų, finansų įstaigų pastangas palengvinti šiuo metu ypač pasunkėjusią įmonių prieigą prie kredito išteklių ir išnaudoti visas vidines galimybes Lietuvos gamintojams, paslaugų teikėjams ir eksportuotojams gauti kreditus apyvartinėms lėšoms, taip pat drausti eksporto kreditus siekiant apsaugoti eksportuotojus nuo išorinių prekybos rizikos veiksnių. Valstybės uždavinys – visapusiškai padėti verslui, sudaryti sąlygas eksportuojančioms įmonėms, ieškančioms veiksmingų sprendimų, plėsti produkcijos realizavimo geografiją ir palaikyti ilgalaikę partnerystę, numačius konkrečias eksporto skatinimo priemones. Užtikrinant saugią prekybą su padidėjusios rizikos šalimis daug dėmesio turėtų būti skiriama eksporto kreditų draudimo dalyvaujant valstybei sistemos sukūrimui.

27. Sėkmingas viešojo sektoriaus ir privačių ūkio subjektų bendradarbiavimas leidžia veiksmingai spręsti verslo problemas. Siekiant gerinti verslo aplinką, numatoma kasmet organizuoti apskritojo stalo pasitarimus su įmonių atstovais. Šių pasitarimų metu būtų aptarta esama Lietuvos eksporto būklė ir problemos, ieškoma būdų, kaip jas spręsti. Svarbu nuolat stiprinti verslo skatinimo įmonių, įstaigų, organizacijų darbuotojų gebėjimus eksporto plėtros, verslo internacionalizavimo ir skverbimosi į kitas rinkas klausimais. Numatoma sudaryti sąlygas konsultacijas ar konsultacines paslaugas verslui teikiančių įmonių, įstaigų, organizacijų darbuotojams tobulintis specializuotuose mokymuose ir seminaruose.

28. Lietuvos, jos ūkio subjektų ir gaminamų prekių įvaizdis – labai svarbus tarptautinės konkurencijos veiksnys, todėl tikslinga kurti interneto puslapius, leisti leidinius, teikiančius informaciją ir pristatančius Lietuvoje gaminamas konkurencingas prekes, verslo galimybes ir sąlygas, transporto paslaugas, populiarinti nacionalinį prekės ženklą, skatinti Lietuvos įmones aktyviau dalyvauti Lietuvoje ar užsienyje rengiamuose tarptautiniuose specializuotuose

seminaruose, konferencijose ir kituose renginiuose, kuriuose svarstomi prekių eksporto plėtros, verslo internacionalizavimo, klasterizacijos ir skverbimosi į kitas rinkas klausimai.

29. Lietuvos ūkio subjektų gaminamų prekių ir teikiamų paslaugų įvaizdis priklauso nuo jų kokybės atitikties nustatytiems reikalavimams, todėl labai svarbu užtikrinti šiuolaikišką atitikties įvertinimo sistemos dalyvių – sertifikavimo įstaigų, bandymų ir kalibravimo laboratorijų, kontrolės įstaigų – techninę bazę.

30. Eksporto plėtrą dažnai riboja galimi prekių eksporto į padidėjusios rizikos šalis nuostoliai, todėl būtina numatyti paramos eksportuotojams priemones, leidžiančias šią riziką sumažinti. Numatoma lanksčiai taikyti eksporto kreditų, draudžiant į trečiąsias šalis eksportuojamas prekes ar paslaugas draudimo įmokų kompensavimo valstybės lėšomis galimybes, skiriant valstybės lėšas pagal poreikį ir derinant su pačių eksportuotojų iniciatyva bei draudimo įmonių galimybėmis.

31. Daugelio Lietuvos įmonių specialistai stokoja vadybos gebėjimų (tiek gamybos planavimo ir organizavimo, tiek prekybos), turimos vadybos žinios per mažai pritaikomos veiksmingam procesų (logistika, pardavimas, gamyba, informacinių technologijų diegimas) valdymui užtikrinti, todėl numatoma plėtoti eksportuojančių įmonių, ypač nedidelių, mokymo ir konsultavimo paslaugas.

32. Nepakankamai veiksmingas ir lietuviškos kilmės prekių skirstymo kanalų tinklas užsienio valstybėse, todėl lietuviškos kilmės prekes gana dažnai realizuoja užsienio valstybių platintojai. Numatoma remti asocijuotų verslo struktūrų pastangas ieškoti veiksmingesnių prekių skirstymo kanalų užsienio valstybėse ar juos kurti.

VIII. SIEKIAMY REZULTATAI IR VERTINIMO KRITERIJAI

33. Strategijos tikslui ir uždaviniams įgyvendinti numatyti šie vertinimo kriterijai, leidžiantys reguliariai vertinti pasiektą pažangą:

33.1. lietuviškos kilmės prekių ir paslaugų eksporto padidėjimas;

33.2. prekių ir paslaugų eksporto dalies, palyginti su bendroju vidaus produktu, padidėjimas;

33.3. su valstybės parama organizuotų verslo misijų, parodų ir mugių, rinkos tyrimo, ne rinkos rizikos draudimo ir informacinio aprūpinimo priemonių skaičius;

33.4. atstovų Lietuvos ekonominiams interesams užsienyje skaičius, jų darbo veiksmingumas;

33.5. organizuotų mokymų ir seminarų veiksmingumas, apmokytų asmenų skaičius;

33.6. asocijuotų verslo struktūrų vertinimai, kaip vykdomos priemonės, skirtos eksportui palankiai aplinkai kurti.

34. Ūkio ministerija organizuoja susitikimus su asocijuotų verslo struktūrų atstovais ir Strategijos įgyvendinimo priemonių plano atsakingais vykdytojais, svarsto jų pateiktus pasiūlymus dėl atitinkamų Strategijos įgyvendinimo priemonių plano vykdymo.

35. Atsižvelgiant į Strategijos įgyvendinimo priemonių plano įgyvendinimo rezultatus, vidaus ir išorės situacijos (galimą euro įvedimą) pokyčius ir Strategijos įgyvendinimo priemonių plano atsakingų vykdytojų pateiktus pasiūlymus, Strategijos įgyvendinimo priemonių planas kasmet persvarstomas, prireikus atitinkamos priemonės tikslinamos.

36. Numatoma, kad, sėkmingai įgyvendinus Strategijos įgyvendinimo priemonių plane nurodytas priemones, lietuviškos kilmės eksporto prekių augimo tendencijos išliks teigiamos, daugės eksportuojančių įmonių, bus išplėsta eksporto geografija, pagerės atstovavimas Lietuvos verslo interesams užsienyje ir įmonėms reikalingos informacijos sklaida, dėl to gerės bendri šalies ekonominiai ir socialiniai rodikliai, kils gyvenimo lygis.

IX. STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMAS IR ATSKAITOMYBĖ

37. Strategiją įgyvendina Strategijos įgyvendinimo priemonių plane nurodyti atsakingi vykdytojai.

38. Strategijos įgyvendinimo priemonių plane nurodyti atsakingi vykdytojai kasmet iki vasario 15 dienos teikia Ūkio ministerijai informaciją, kaip praėjusiais metais buvo vykdomas Strategijos įgyvendinimo priemonių planas. Ūkio ministerija kasmet iki kovo 10 dienos informuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybę apie Strategijos įgyvendinimo praėjusiais metais eigą ir rezultatus.
